

Ökoloogilisi probleeme Eesti metsades

Asko Lõhmus, MAK ökoloogia alamtöörühma 11.4.2018 koosolekuks

Iga põhipunkti all on probleemid hinnangulises olulisusjärjekorras

1. Ohustatud liigid ja kooslused

- 1.1. Ohustatud metsaliikide kohta puudu ülevaade, seire, otsustusmehhanism. (Eesmärk: ükski omamaine metsaliik ei tohi välja surra = Rootsi metsapoliitika. Näide probleemist: SMI ei võimalda tuvastada isegi saarepuude olulist vähenemist, RMK VEPI inventuur on nõrk.)
- 1.2. Suksessiooniliste metsade metsade, nagu haavikud, elupaigad ei ole jätkusuutlikud: ei säili rangetel kaitsealadel ega majandusmetsades; piiranguvööndite metsade kaitse on eesmärgistamata. (Nt Lõhmus 2011 Scand. J. Forest Res.; Lõhmus jt 2018 Folia Cryptog. Est.)
- 1.3. Metsade vooluveekogude ökoloogiline seisund on väga halb, valdav osa on kuivendusega hävitatud; allesolevate ääres tohib teha kaldakaitse reeglitele vastavalt ka lageraiet. Hõljumi ja toitainete sissevool kuivendusvõrkudest.
- 1.4. Looduslike häiringukoosluste äärmine vähesus, eeskätt põlendike kiire uuendamise tõttu; ka looduslike üleujutusosalade vähesus, tormimurdude koristamise küsimused. (Nendel aladel palju spetsiifilisi liike; vt ka Runnel jt, Eesti Mets 1/2018)
- 1.5. Väärislehtpuude (tamm, pärn, vaher, jalakas, künnapuu) vähesus, peamiselt metsakasvatustlike prioriteetide ning praeguste puistute inimõjulise ajaloo tõttu.
- 1.6. Seisvate surnud puude >90% eemaldamine raietel, kuigi nende säilitamine oleks elustiku kaitseks kuluefektiivne. (Olulisus: Lõhmus & Lõhmus 2001 Ann. Bot. Fenn., Runnel jt 2013 Biol. Conserv. Kuluefektiivsus: Jonsson et al. 2010 Scand. J. Forest Res., Ekvall et al. 2013 J. Forest Econ.)
- 1.7. Vanade puistute ja põlispuude ebapiisav hulk nendega seotud elustiku säilimiseks; kuigi ranged kaitsealad ja säilikpuud seda funktsiooni peaksid täitma, ei ole hetkeseis piisav. (Taastamine + VEPid + Püsimetsandus?)
- 1.8. Loodusliku veerežiimiga soometsi on säilinud vähe, nt Natura elupaik 91D0 on valdavalt sekundaarne, jätkub metsade kuivendamine kuivendussüsteemide „rekonstrueerimise“ nimetuse all. Erametsades ka selle riiklik toetamine.
- 1.9. Nõmmemetsade majandamine ja kaitse ei ole optimaalne sealse elustiku säilimiseks, võttestik vajab planeerimist lähtuvalt nende metsade looduslikust häiringurežiimist.

2. Loodushoidliku kultuuri/kultuurse loodushoiu küsimused

- 2.1. Riik ei toeta ega suuna loodushoidlikku metsamajandusmudelit, isegi mitte moraalselt. Looduslik metsamajandus on häbimärgistatud „hobimetsanduseks“ ja jäetud iseenese hoolde, puuduvad asjakohased tugi- ja infosüsteemid; riigi suund on ekspansivne tööstuslik puidukasutus, alternatiivid ja mitmekesistamise võimalused on läbi kaalumata.

2.2. Kevadsuvine raierahu ei toimi. (Ühine eesmärk kultuurivaldkonnaga.)

2.3. Puisniitude ja –karjamaade kaitsevajadused, nende seos metsade kaitse ja majandamisega (raiesmikud!) ebaselge. [Nt raiesmike ja teeäärse liblikarikkus – M.-L. Viljuri ja T. Tederi tööd.]

3. Kaitsefunktsioonid

3.1. Mullakaitse majandusmetsades: raie- ja väljaveotehnika on valdaval osal aastast ja aastatest enamiku Eesti muldade jaoks liiga raske, tekitades olulisi mullakahjustusi. Täpsem ülevaade nende kahjustuste ulatusest ja pikaajalistest tagajärgedest puudub.

3.2. Mõnedes metsatüüpides ei ole metsakasvatuse võttestik puistute jätkusuutlikkuseks parim. Näide: sinilillekuusikud.

3.3. Rohevõrgustiku toimimine pikaajaliste ökoloogiliste funktsioonide (nagu liikide levimine) täitmiseks on analüüsimata, üksiknäidete põhjal ei ole see piisav.

3.4. Ulatuslike lageraietega on kahjustatud metsa süsinikuvaru.

3.5. Kuivendatud metsade raied on potentsiaalselt suur süsinikuemissioonide allikas, olenevalt puidu kasutusest (praegu 60% kütteks).

3.6. Raied, sh harvendusraied kuusikutes soosivad juurepessi levikut.

3.7. Metsade pikaajalise häiringukindluse võttestik ebaselge.

4. Haldus ja ühiskond

4.1. EMÜ metsandusharidus ei hõlma piisavalt ökoloogilisi ja loodusväärtusi; kõrgharitud metsameestel ja EMÜst võrsunud metsandus- ja looduskaitsejuhtidel ning poliitikutel puudub ökoloogiline maailmavaade, arusaam globaalprobleemidest ja Eesti osast neis. (Tulemuseks on majanduskasvule suunatud argumentatsiooni domineerimine säästva arengu üle, inertne ja osaliselt silmakirjalik.)

4.2. Loodusväärtuste hoidmise finantsmehhanism ei ole adekvaatne: soosib hävitamist, karistab kaitsmist. (Näide: lendoravafilmis kajastatu, mille riiklik lahendamine olnuks mainekahjuga võrreldes üpriski odav.)

4.3. Metsi puudutav kliimapoliitika osa heitlik, ebaselge argumentatsiooniga, vähemalt osaliselt mittevastav ökoloogilisele informatsioonile. (Probleeme: küttepuidu suur osatähtsus raietel, üksnes eluspuidu arvestamine süsinikubilansis, poliitiliselt sobiva ajaperspektiivi valimine.)

4.4. Riiklikud metsaistutuskampaaniad töötavad ökoloogilise hariduse vastu. (Ei saa piirata eraalgatusi, a la „seisev mets on nagu lodev mees“.)